

Twentse Post

MAANDBLAD VOOR CULTUUR EN GESCHIEDENIS

BEELDENDE KUNST, STREEKTAAAL, NAAM- EN VOLKSKUNDE

nr. 5

MEI 1972

11^e jrg.

HET DORP BIJ «DE GLANERBRUGGE»

GLANERBRUG ONTLEENT Z'N naam aan een verbinding over het beekje 'de Glane', welke — volgens de streekhistoricus C. J. Snuif — omtrent het midden der 16de eeuw zou zijn gemaakt voor rekening van de Stad Enschede en het Stift Münster. Voordien heeft het verkeer van Deventer naar Münster vermoedelijk over Losser gelopen. In de Deventer stadsrekeningen komt de post voor paarden naar 'Losserbrugge' sedert 1367 niet meer voor; [Snuif: 'Verz. Bijdr.', 1930, blz. 409].

De streekhistoricus W. H. Dingeldein schrijft:

„Tussen Enschede en Gronau lag op de plaats, waar de oude handelsweg van Deventer op Münster de grensbeek passeerde, een brug. Die oude 'Hessenweg' liep meer zuidelijker dan de tegenwoordige straat uit 1822, maar haar diepe wagensporen zijn hier en daar in de heide of in de dennebossen nog te herkennen. Bij dit belangrijke overgangspunt heeft zich een groot dorp ontwikkeld, Glanerbrug, dat zijn opkomst vooral dankt aan de textielindustrie. Het snel opkomende Gronau trok als een

Het niet-afgebroken gedeelte van het Duitse Redemptoristenklooster te Glanerbrug, dat werd opgenomen in het dit jaar gereed gekomen nieuwe bejaardentehuis van de Ariënsstichting; [de foto werd genomen in 1970].

magneet honderden 'grensgangers' naar zich toe en in 1888 werd door de Twentse heren aan de Duitse zijde der beek de spinnerij Eilermark gebouwd, die eveneens aan velen werk en brood verschafte. Tal van woningen, winkels en café's, kerken en een klooster verrezen als paddestoelen uit de grond. Aan de Duitse kant was de vestiging gering. De bewoners van deze 'Bekhook' aan weerszijden van de beek, die scherp bepaalde grenzen had, hielden — ondanks verschillende nationaliteit — altijd goede nabuurschap;" [Dingeldein: 'Het land van de Dinkel', 1948, p. 26].

GRENSGANGERS-VESTIGING

Een uitvoeriger beeld tekent de streekhistoricus W.G.A.J. Röring anno 1909:

„Wie voor circa 40 jaren de streek bezocht, vond er wat verspreide boerenwoningen, hier en daar veel heide — nog weinig cultuur in de dubbele zin van het woord. Alleen over de grens vond men, als nu nog, 'Schenkwirtschaft'. En thans:

Als bij toverslag zijn de woningen verrezen. Nauwelijks half voltooid, werden ze reeds betrokken. Een hele rij huizen, aan beide zijden van de straatweg, loopt tot de grens. Maar ook op enige afstand van de weg, rechts en links, zijn woningen, grotendeels voor fabrieksarbeiders, gebouwd. Neringdoenden hebben zich hier gevestigd: manufacturiers, kruideniers, slaggers, modiste's, café- en bierhuishouders enz. Het café Ter Haar-Droste, vlak aan de grens, geeft in de zomer een aangenaam zitje.

1 Februari 1901 werd hier een hulpkantoor der brievenpost gevestigd.

De school zal omstreeks 1886 zijn gebouwd. Toen begon het hoofd der school met één onderwijzer en plm. 100 leerlingen. Circa 24 jaar later zijn er — met het hoofd — 12 onderwijzers, die onderwijs geven aan ruim 500 discipelen.

Als men die bevolking ieder hoofdelijk naar zijne geboorteplaats vroeg, zouden van de tien stellig acht zeggen, dat hunne wieg in Friesland of ergens anders in 't N.W. onzer provincie gestaan had. Grootendeels werken die lui in de fabriek: een klein deel in die, welke even over de grens staat: de Baumwollspinnerei Ei-

[Foto:] 'de Brug over de Glane', ter hoogte van de doorlaatpost Glanerbrug. Bij lage waterstand verspreid de Glanerbeek, die de laatste jaren ernstig is vervuild, een ondragelijke stank. Duitse grensbeambten beklagden zich daarover in sept. 1971 bij het Strassenbauamt in Coesfeld, alwaar zij te horen kregen dat het onderhoud van de Glanerbeek van 1968 tot 1973 door Nederland moet worden verzorgd. Het

Waterschap Regge en Dinkel bevestigde dat de Glanerbeek sedert 1970 onder haar beheer valt. Maar het zijn de Duitsers, die via een riool ter hoogte van de Glanerbrug zelf de stank veroorzaken. Voorts loost ook de fabriek aan de Duitse zijde van de grens (spinnerij Eilermark) op de Glanerbeek. De kwestie zal moeten worden behandeld door de grenswater-commissie, aldus genoemd Waterschap.

lermarck, waarvan directeuren zijn de Heeren B. W. & H. ter Kuile te Enschede; de meesten in de fabrieken te Gronau, waar ca. 1200 personen van Glanerbrug arbeid vinden. Over 't algemeen zijn de loonen vrij voldoende, zodat de meesten zich hun ruil van Arm-Friesland met de Brug niet beklagen.

Zo'n plotselinge aanwas der bevolking moest ook leiden tot maatregelen op het gebied van de zielzorg. In 1886 werd in de nood voorzien. Paters Redemptoristen vestigden zich te Glanerbrug. Vroeger hadden zij een klooster te Bochum bewoond, maar de 'Kulturkampf' had hen van daar naar Antwerpen verdreven, waar zij in een heerenhuis voorlopig schuilplaats hadden gevonden. Te Glanerbrug bouwden zij in genoemd jaar een klooster, een hoog en somber gebouw — somber vooral door de kleur van de baksteen, die men gebruikt heeft. Een grote tuin omgeeft het klooster en er naast staat een kloosterkerk of kapel, die van binnen mag gezien worden; [op de foto links-

onder is de kapel reeds gesloopt; red. TP1]. Daar de kapel weldra te klein bleek, werd in 1900 kapeiaan A. H. Meijer uit Enschede als bouwpastoor naar Glanerbrug gezonden. In mei 1903 kon een nieuwe kerk in gebruik worden genomen. Ook werd een patronaatsgebouw gesticht voor de r.k. werknemers. Tot 1908 woonde de parochieherder van Glanerbrug in een eenvoudige burgerwoning, in welk jaar een eigen pastorie kon worden betrokken," aldus Röring; ['Kerkelijk en Wereldlijk Twente', Dl. I, blz. 203]. Voegen wij hieraan nog toe dat de Ned. hervormden te Glanerbrug in mei 1906 een nieuw kerkgebouw aan de Gronausestraat

Twentse Post

Hoofdredacteur: J.W.M. GIGENGACK
Drukkerij, Redaktie en Administratie:
TWENTSE POST, Boekstr. 5, Hengelo (O.)
Telefoon: 17987 - Postgiro: 8200 18
Leesgeld f 3.50 per half jaar. Los nr. 75 ct.
Advertentie-tarieven op aanvraag. Copyright Uitg.

[Foto:] oude bouwval (vermoedelijk eens 'n protestants vlucht-kerkje) op het erve Schipholt nabij de landsgrens te Glanerbrug. Een gevelsteen in de voorgevel draagt het jaartal 1771. Voor een zijaanzicht zie foto onder, waarop voorts de boerderij Schipholt.

in gebruik namen, hetwelk ook thans nog dienst doet als godshuis. Voordien moest men zich behelpen met een houten hulpkerkje dat in 1893 werd gesticht als Evangelisatie-lokaal, de wieg van de latere zelfstandige hervormde gemeente; (1906). Thans telt men een kleine 3000 geboorte-, doop- en belijdende leden.

De gereformeerde kerk te Glanerbrug werd geïnstitueerd in 1907. Reeds kort daarna — in okt. 1908 — betrok men het nu nog bestaande kerkgebouw aan de Schipholtstraat. Voordien kwam men bijeen in een schuur van de fam. Lageveen aan de Zwarteweg te Glanerbrug, terwijl men nog eerder de diensten bijwoonde in de Alt Reformierte Kirche te Gronau, in welke stad thans geen gereformeerde gemeente meer bestaat. Glanerbrug telt momenteel circa 500 gereformeerden.

De kinderen van de beide protestantse richtingen gingen aanvankelijk gezamenlijk naar de Christelijk Nationale School (de Groen van Prinstererschool) te Glanerbrug. Na een konflikt op bestuurlijk niveau betrokken de hervormden omtrent 1930/31 een vrij gekomen gedeelte van de Openbare Lagere School te Gla-

nerbrug, welke dependance werd omgedoopt tot Kon. Wilhelminaschool. Na circa 25 jaar kampten beide christelijke scholen met onderbezetting, waarop men in 1965 besloot om weer samen te gaan. De oude C.N.S.-school kreeg toen de naam Dillenburgschool (naar de familieburcht van de Oranjes in Nassau).

Aangezien het aantal katholieken ter plaatse (plm. 3200) ongeveer even groot is als het aantal protestanten, kan men circa 1/3 deel van de bevolking te Glanerbrug tot de zgn. 'onkerkelijken' rekenen.

VLUCHTHUIZEN / KLOOSTERS

In de wijde omtrek van Glanerbrug werden meerdere vluchthuizen en kloosters gesticht.

Röring voornoemd [*Kerkel. en Wereldl. Tw.* Dl. I, blz. 226] vermeldt, dat in 1665 Rector Ter Hoente met 28 zusters van Amelo verhuisde naar De Glaan — gelegen tussen Glanerbrug en Gronau — omdat de Provinciale Regering het Almeloze klooster S. Catharina in beslag had genomen; (reformatie). Het convent stichtte in De Glaan aan de Duitse zijde van de grens [op de plaats waar 'n kerkschuur stond, aldus L.A. Stroink, *'Stad en Land v. Tw.'*, 1962, blz. 307] een nieuw huis, dat in de verre omtrek bekend stond als het klooster 'Mariavlucht' en tot 1811 de belangen van de katholieken behartigde. In 1909 — het jaar waarin Röring dit schrijft — bestond het klooster nog: „Een uitgestrekt terrein omringt het gebouw, dat met zijne deur en raamkozijnen blijkbaar uit het midden der 17e eeuw dagtekent. Dichtbij ligt een boerderij, vroeger het eigendom des kloosters, waarvan de bewoner nog onder de naam 'kloosterheerken' bekend is.”

„Terwijl we dit schrijven — vervolgt Röring — wordt de bouw van een nieuw klooster te Glanerbrug voorbereid. Het zal zijne plaats vinden op het hiervoor aangekochte erve 'Schildkamp', op plm. 20 minuten afstands van het voormalige 'Mariavlucht' gelegen. Franse Zusters van S. Joseph, die hun Moederhuis te Christiana, in Noorwegen hebben, zullen zich hier vestigen. Het zal in hoofdzaak zijn een noviciaat voor postulanten, die dan na enige maanden proeftijd overgaan naar het noviciaat van deze Congregatie te Christiana.”

Met de werving van kandidaten voor de Noorse missie wilde het niet vlotten. Na een tiental jaren vertrokken de zusters, waarna zich hier paters Maristen vestigden. Ter gedachtenis aan de oprichters gaven zij aan 't klooster de naam van de Noorse heilige St. Olaf. Na bijna een halve eeuw als zodanig dienst te hebben gedaan werd het St. Olafklooster eind 1970 — wegens het teruglopende aantal kandidaten — verkocht aan de direktie van de textielfabriek Van Heek-Scholco NV te Losser met het oog op de vestiging van Turkse gastarbeiders. Enkele kloosterlingen vormen nu een convent in een flat aan de Van Deinselaan te Enschede en verrichten taken in dienst van de r.k. gemeenschap aldaar.

Enkele jaren daarvoor, teweten per 1 dec. 1966, concentreerden de Duitse paters Redemptoristen hun priesteropleiding in Bonn. Dit betekende dat het St. Jozefcollege — gevestigd in het hierboven reeds eerder genoemde Duitse Redemptoristen-klooster

GESCHIEDENIS

aan de Nederlandse zijde van de grenspost Glanerbrug — naar de hoofdstad van de Duitse Bondsrepubliek moest worden overgebracht. Het in 1886 door uit Duitsland gevluchte Redemptoristen opgerichte klooster raakte door deze maatregel ontvolkt en werd vervolgens verkocht aan de Dr. Ariënsstichting te Enschede, die de gebouwen tendele liet slopen (zie foto pag. 17) en voor een gedeelte opnam in een nieuw gebouw, zeer fraai bejaarden-tehuis. De laatste Redemptorist alhier, pater A. J. M. Ten Winkel, verliet in 1969 Glanerbrug om te worden ingezet aan de Russische zónegrens in Duitsland; (het grensklooster Salzgitter).

Eveneens in de omtrek van Glanerbrug stichtten paters Capucijnen in 1935 het klooster Dolphia aan de Gronausestraat. Wegens het teruglopende aantal kandidaten raakte het gebouw ontvolkt. In augustus 1971 vertrokken vier paters en een broeder alsmede een zuster die de huishouding verzorgde, naar de pastorie van de St. Jozefkerk aan de Oldenzaalsestraat te Enschede, om aldaar ondermeer in de zielzorg te assisteren. Alleen de rector van de St. Bernadetteparochie te Dolphia, pater Ananias, is achtergebleven. Inmiddels is het kloostergebouw, dat de laatste maanden onderdak heeft geboden aan buitenlandse gastarbeiders - met uitzondering van kerk en sacristie - verkocht aan de stichting Bruggerbosch, die de kloostertuin nodig heeft voor een uitbreiding van haar aangrenzende verpleeginrichting.

Tenslotte vindt men nabij het eeuwenoude erve Schipholt te Glanerbrug, dat tot het begin van de 18de eeuw onder de bezittingen viel van de Graven van Bentheim (Duitsland) en thans toebehoort aan de landbouwer J. G. B. Roofs, een bakstenen gebouw dat aan een kapelletje doet denken. In de voorgevel, waarvan het bovenste gedeelte ruim tien jaar geleden wegens

bouwwaligheid is ingestort, vindt men een merkwaardige gevelsteen, asymmetrisch van vorm, die duidelijk leesbaar het jaartal 1771 draagt en voorts de letters Y.M.S.H. Y.D.S.H. (vermoedelijk afkortingen van Y. M. Schipholt en Y. D. Schipholt). De muur aan de achterzijde heeft — onder een houten topgevel — een vensterraam met ijzeren sponningen en een ronde boog. Een typisch kerkraampje.

Boven de huidige toegangsdeuren lopen duidelijk twee schuine breuklijnen, die ofwel door verzakking ofwel door latere inmet-seling moeten zijn ontstaan; (zie foto linksboven).

De herkomst en de oorspronkelijke bestemming van het gebouwtje zijn onbekend. Sommigen menen dat het gaat om 'n vluchtkerkje van protestanten, die in de 18de eeuw op Duits grondgebied niet vrij zouden zijn geweest in de uitoefening van hun eredienst; (contra-reformatie). Tot nu toe kan men in deze echter niet steunen op geschreven berichten. In de op enkele meters afstand gelegen boerderij zitten twee gevelstenen. Op de grootste staat te lezen: *HE HSH Vreest God Houd Zijn Gebod Zoo zal het U wel gaan in het land en God zal U zegen met voller hand 7 juni 1805*. De kleine gevelsteen draagt de tekst *J.H.R. B.J.S. 1 nov. 1911*. Niet alleen de bouwwalige toestand van het 18de eeuwse gebouwtje op het erve Schipholt noopt tot maatregelen. Binnen de 1ste fase van het uitbreidingsplan 'Schipholt', omvattende ca. 400 flats, zal boer Roofs voornoemd 1/3 deel van zijn grondgebied moeten afstaan. Het is niet uitgesloten dat in de naaste toekomst het gehele erve Schipholt aan de expansie van Glanerbrug ten offer valt. Het wordt dus hoog tijd dat de beschermers van monumenten 'de koppen' bij elkaar steken om te overleggen wat hier dient te gebeuren.

SPOORWEG- EN TRAMHALTE

Het dorp Glanerbrug, dat destijds tot de voormalige gemeente Lonneker behoorde, is duidelijk als grensgangers-vestiging ontstaan. De groei van deze grensplaats valt samen met de ontwikkeling van Overdinkel en Glane, waar kort na de eeuwwisseling arbeidskrachten uit het noorden des lands neerstreken om als grensgangers werk te vinden in Gronau.

Nadat op 1 juli 1866 Enschede op het spoorwegnet was aangesloten, kwam twee jaar later op 1 juli 1868 ook de lijn tot de grens (Glanerbrug) gereed, maar pas op 1 okt. 1875 werd in Gronau aansluiting op de Duitse netten verkregen.

Drs. L. A. Verstege, aan wiens studie *'Overijssel en zijn spoorwegen'* [maandblad 'de Mars', juni 1969] wij hier enkele gegevens ontleen, schrijft dat er te Glanerbrug niet altijd werd halt gehouden. Pas in 1888, in welk jaar even over de grens de spinnerij Eilermark werd opgericht, stopten er weer regelmatig treinen.

Tot 1901 werd het grenstrajekt door de Staats Spoorwegen, daarna door de Duitse maatschappijen met vrijwel steeds lokale treinen geëxploiteerd. [zie p. 20]

WANNEER AUGUSTINUS* [DE schrijver van de wereldvermaarde 'Belijdenissen'] wordt getroffen door het verlies van een dierbare vriend, vlucht hij weg uit zijn geboorteplaats Thagaste om elders in Noord-Afrika troost te zoeken voor zijn bloedend hart. Van lieverlee komt hij tot het inzicht, dat hij een sterfelijke mens bemind had alsof die mens niet sterfelijk was. Op een andere wijze had hij moeten beminnen. 'Want alleen hij verliest geen dierbare, wie allen dierbaar zijn in Hem, die niet verloren wordt.'

Via de smartelijke ervaring, dat de zijnden uit zichzelf geen hecht-heid en vastheid bezitten, ontdekt Augustinus de band, die alle zelfstandigheden zowel in zich als onderling samenhoudt en verbindt met het volkomen Zijnde.

Een werkelijkheid, die niet alleen door christenen wordt beleden. Ook de verlichte aanhangers van het boeddhisme en het hindoeïsme erkennen het bestaan van die band tussen de zijnden en het Zijn:

'De kleine lichten danken hun oorsprong aan het Grote Licht.' Wie derhalve het kleine licht niet wil verliezen, zoek het Grote Licht dat nimmer dooft.

DE LICHTNATUUR DER DINGEN

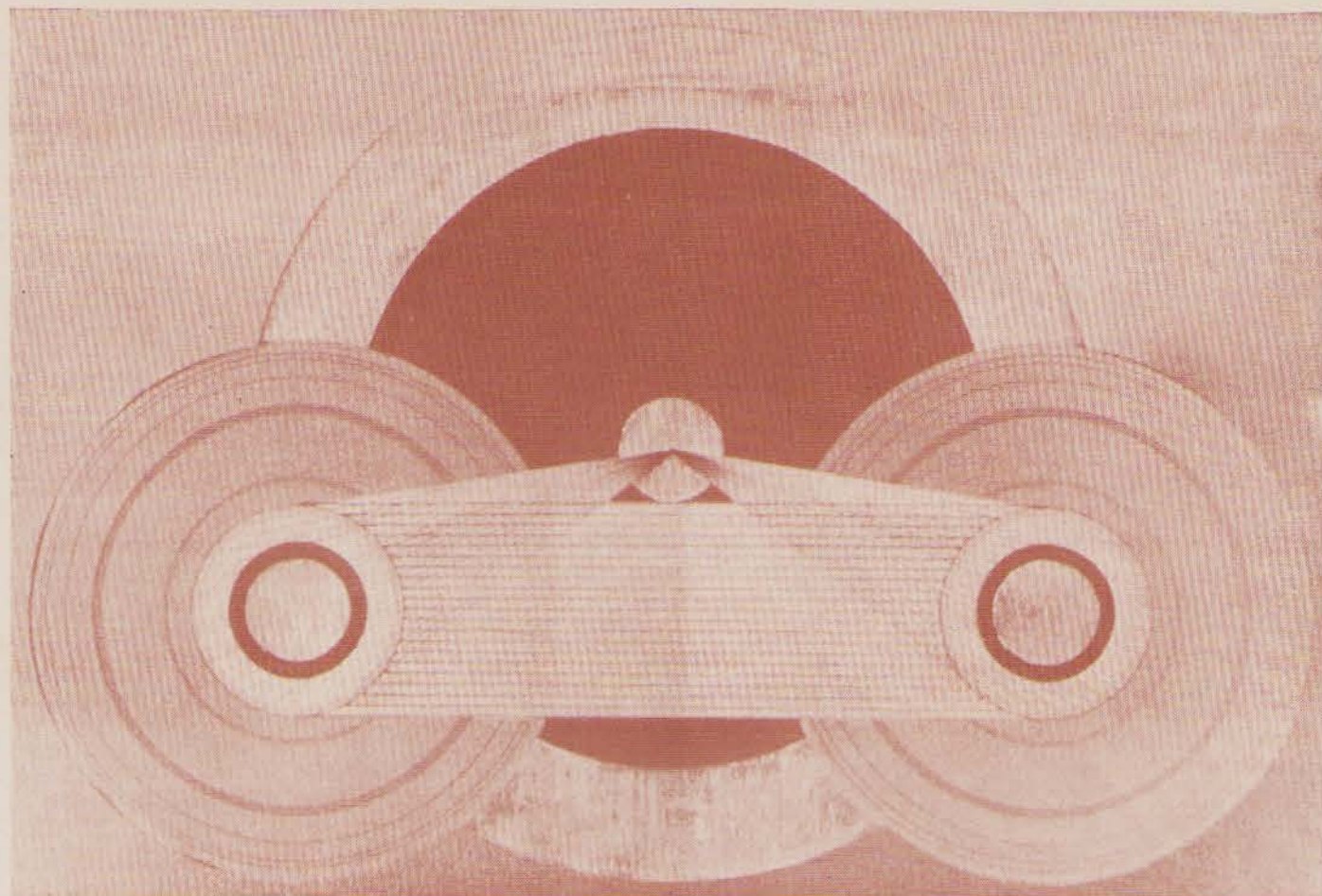
Vele dingen zijn licht-en-door-schijnend in het leven: het oog van de vrienden, Mozart, de nachtegaal, de lelie, de liefde.

Ja, wie de liefde kent, herinnert zich ook de beleving waarbij de ander plotseling doorschijnend werd, als was het of de betrokkene een lichtende kern in zich droeg. Op mystieke wijze is daar — zonder lichamelijke aanraking — een waarachtig contact, een onzichtbare band, die echt 'zijn' tot uitdrukking brengt waarin alles goedheid is, alles mildheid en alles licht.

Men zou een diep-menselijke ervaring schromelijk tekort doen, door het bestaan van die band 'denkbeeldig' te noemen.

Om het even of hij zich slechts kortstondig manifesteert en de bijzondere uitdrukking is van een 'algemene broederschap', ofwel dat deze band een min of meer toegewijd karakter verkrijgt in 'de vriendschapsband' of 'de echtelijke band', hij vertegenwoordigt in alle gevallen een psychologisch ervaren feit, een verschijnsel!

Vandaar dat deze onzichtbare band als serieus thema kan verschijnen in de beeldende kunst. Vele beeldende kunstenaars van deze tijd voeren een strijd om de dingen weer in hun geheimzinnige diepste wezen tot spreken te brengen. Temidden van de op uiterlijkheden ingestelde cultuur van het Westen, die door haar ondiepte in 'n mateloze behoeftebevreddiging verzand, zoeken deze kunstenaars bewust of onbewust langs de weg van de innerlijke beschouwing naar het wezen van de dingen. Steunend op de geestelijke fenomenen — in concreto de lichtnatuur der dingen — ontdekken zij de oerqualiteiten, die door een veelvuldig of klakkeloos gebruik van de woorden hun innerlijke klank verloren hebben. Het voorbeeld van Augustinus leert ons echter, dat het niet vol-

schilderij Jan ten Voorde

DE BAND IN HET ZIJN

doende is de lichtnatuur van het geschapene vast te stellen. Alle lichtpunten van de aarde zullen — als opgebrande kaarsen — uit het gezicht verdwijnen. En wij zouden weerloos zijn overgeleverd aan de smartelijke procesgang van 'bezit-en-verlies', waarvan wellicht de enige positieve zijde daarin bestaat, dat zij menigeen de ogen heeft geopend voor een andere werkelijkheid, door pseudo-Dionysius in zijn 'De caelestie hierarchie' beschreven als een cascade van licht, die aan alle wezens het aanzijn geeft door hen te laten delen in het licht.

PRINCIPE VAN VERBINDING

De verbondenheid van 'de kleine lichten' met 'het Grote Licht' vormt het onderwerp, dat de Hengelose kunstenaar Jan ten Voorde (31) behandelt in zijn jongste serie schilderijen, onlangs tentoongesteld in de Technische Hogeschool Twente te Enschede; [zie afbeelding boven].

Aan de hand van zijn vroegere werken is het mogelijk om na te gaan, hoe hij het principe heeft ontdekt, dat ten grondslag ligt aan elke geestelijke verbinding.

○ Zijn eerste ontmoeting met 'het Grote Licht' (schilderij 'het Tweedelig Heelal', afgebeeld en besproken in de Twentse Post van maart 1967 alsook in TP van maart jl.) was een confrontatie met een bovenzinnelijk Objekt, stralend als de zon, in welks licht

de kunstenaar niet alleen 'de Ene noodzakelijke' vond, maar tevens voor het eerst zichzelf aanschouwde — voorlopig nog als voorwerp van verlichting, geroepen tot een kennis die het 'zijn' veronderstelt en niet het 'hebben'.

○ De tweede ontmoeting met 'het Grote Licht' (schilderij 'de Triniteit', afgebeeld en besproken in TP nov. '67) was een confrontatie met 'de Drie Ene', in wiens licht de kunstenaar zichzelf aanschouwde als voorwerp van 'aantrekking', 'bevrijding' en 'vereniging' — de drie buitentijdelijke principes, waarmee de bovennatuur de vorderingen van onze natuur verwacht en steunt.

BEELDENE KUNST

Beide ontmoetingen openbaarden kunstenaar Jan ten Voorde de ontologische band tussen schepsel en Schepper, aan welke zijnsverbinding hij in 1971 een fraaie plastiek wijdde en zonder welke band geen geschapen zijnde eigenlijk een waarachtig zijnde zijn kan.

Wanneer kunstenaar Jan ten Voorde vervolgens ook de tussenmenselijke band ontdekt, die zichtbaar wordt in de begeerte-loze liefde tot de medemens, ziet hij ineens ook het 'ver-band', waarbinnen de onderling afhankelijke zijnden als het ware vol-

gens een normaal richtsnoer aan elkaar vasthangen en zich alle samen aan het absolute Zijn hechten.

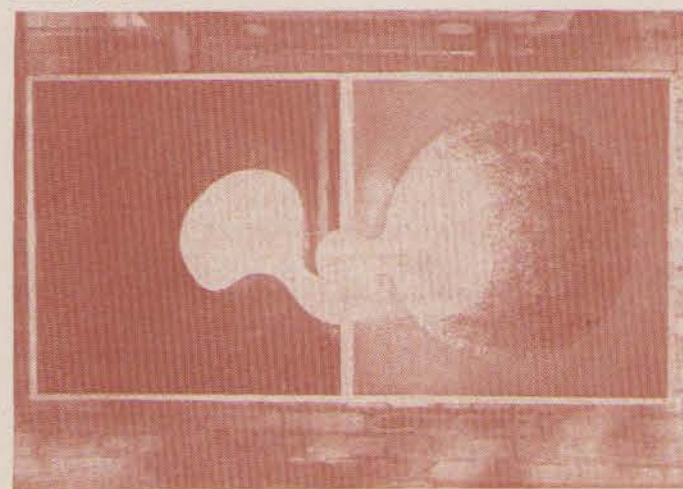
Dat het hier waarlijk gaat om een ontdekking, willen we onderstrepen door een vergelijking met twee (hieronder afgebeelde) schilderijen, achtereenvolgens vervaardigd door de beeldende kunstenaars Sjeng Baetsen en Bert Meinen uit Hengelo.

Nadat laatstgenoemde kunstenaars — ieder voor zich afzonderlijk en elk op geheel eigen wijze — eveneens melding hebben gemaakt van een confrontatie met resp. 'de Ene noodzakelijke' en 'de Drie Ene', lopen ook zij uit op de band, die twee persoons-centra in de geestelijke liefde een innig en diep contact doet ondergaan en onderling nauw verbindt. Nochtans is de unieke Eerste oorzaak van dit zijns-contact, de vitale verbinding naar boven, aan hun aandacht ontsnapt!

In het 'tekort' of het 'inkomplete' van de visie, die de kunstenaars Baetsen en Meinen ons aanbieden, zien zij voorbij aan de realiteit, dat niet alleen zijzelf maar ook de ander als één van de vele 'kleine lichten' door 'het Grote Licht' worden gekend en bemind.

De ander wordt niet zichtbaar doordat wij bij machte zijn te zien, maar doordat zówel wij alsóok de ander door 'het Grote Licht' worden gezien. Ons zien ☐

schilderij Sjeng Baetsen

schilderij Bert Meinen

losse nrs. TP

0.75

verkrijgbaar:

ALMELO:	Hilarius' boekh., [Grotestr. 88; Scholten's boekh. [Grotestr. 116;
BORNE:	boekh. t. Tusscher, [Grotestr. 153;
DELLEN:	boekh. Ten Voorde, [Langestr. 10;
DENEKAMP:	boekh. Sombekke, [Brinkstr. 2;
ENSCHDE:	Berkhout-Twente, [Boulevard no. 345; v.d. Broek & Adolfs, [de Klomp 9; boekh. Witkam, [de Klomp 22;
GOOR:	boekh. Bokhove, [Grotestr. 42;
HAAKSBERGEN:	boekh. Van Rooij, [Blankenb.str. 23;
HENGELO:	Boek en Blad, [Brinkstr. 7; boekh. Broekhuis, [Enschedesestr. 19; boekh. Wichems, [Marktstr. 23;
LOSSER:	de Lange's boekh., [Gronausestr. 13;
OLDENZAAL:	boekh. Bruggeman, [Grotestr. 5;
RIJSSEN:	boekh. t. Harmsel; [Wierdensestr. 4;
WIJERDEN:	boekh. Reterink, [Plein 23.

VERVOLG BEELDDE KUNST

is derhalve niet rechtstreeks, maar gaat dóór 'de Ene noodzakelijke' oftewel 'het Grote Licht' heen. Dát is de enige grond voor de christelijke aansporing, God te ontdekken in de medemens. Dát is tevens ook de reden, waarom alleen de begeerteloze liefde — als het ware 'de ogen van God' passerend — in staat is om de band-in-het-Zijn te affirmeren en te beamen. En dat is eveneens de verrukkelijke afmeting in het schilderij van Jan ten Voorde, die aan de zijns-visie van deze kunstenaar haar diepe samenhang verleent.

LEVEN MET HET LICHT

De vraag is gebleven, waarom voornoemde kunstenaars niet alle drie tot dezelfde ontdekking zijn gekomen, ofschoon zij in hun vroegere schilderijen toch melding maken van 'n identieke voorgeschiedenis.

Van kunstenaar Ten Voorde is ons bekend dat hij — in tegenstelling tot zijn genoemde collega's — een werkstuk² [plastiek] heeft gewijd aan het thema van de 'immanentie': Gods vrije inwoning in de schepselijke mens. Dit onderwerp nu is alleen maar interessant, wanneer men de levende idee heeft van een 'transcendentie': Gods verhevenheid boven tijd en ruimte. Immers dán alleen rijst de vraag hoe 'het Grote Licht' zich aan 'de kleine lichten' kan zichtbaar stellen, nu de laatsten niet ter plaatse (in de hemel of het nirvana) zijn, waar 'de Ene noodzakelijke' woont. Een vraag, waarop juist de 'immanentie' het antwoord is.

Bijgevolg is niet de ontdekking van 'het Grote Licht' zonder meer, maar de ontdekking van 'de Transcendente' de schok, die het brons doet trillen.

Het is deze ontdekking, die Objekt ['het Grote Licht'] en subjeekt ['het kleine licht'] zó dicht bijeen brengt [de inwoning, waarop precies ons begrip 'immanentie' steunt], dat een heilloze toestand van geestelijke ver-

warring zou kunnen ontstaan wanneer niet de aanbidding wordt aangewend om de noodzakelijke afstand te bewaren; (wij hebben kunstenaar Jan ten Voorde gedurende een korte periode van publieke aktie rake- lings langs deze klip-van-de-omgekeerde-rollen zien scheren; ³). Maar het is ook deze ontdekking van 'de Transcendente', die Jan ten Voorde resentelijk tot het inzicht bracht van de band tussen de zijnden en het Zijn. Want ook al dateert zijn eerste ontmoeting met 'het Grote Licht' van vijf jaar terug, dank zij de levende idee van de transcendentie, die ruimte en tijd uitwist, gaat 'de Zon' van toenmaals hem ook nu zichtbaar vóóruit. Terwijl diezelfde 'Zon' in de hierbij afgebeelde schilderijen van de kunstenaars Baetsen en Meinen als 'een herinnering-in-de-tijd' is voorbijgestreefd.

Het is in dit verband merkwaardig, dat ook Augustinus ten tijde van zijn vlucht uit Thagaste moeite had met het begrip van een transcendente God:

„Tot U, o Heer, had ik haar (zijn ziel, die door de dood van zijn vriend was verscheurd) moeten opheffen ter genezing, maar ik had er het vermogen niet toe, des te minder omdat Gij, wanneer ik over U dacht, voor mijn besef niet iets vast en onwrikbaars waart"; ⁴). „En daar ik, wanneer ik over God wilde denken, mij slechts een lichamelijke gedaante kon voorstellen — want ik meende dat niets bestond wat geen lichaam had — was dat de voornaamste en schier enige oorzaak van mijn onontkoombare dwaling;” ⁵).

Wél zag Augustinus in de periode na de dood van zijn vriend de band tussen de zijnden, maar niet met het Zijn:

„En ik merkte op en zag, dat in de lichamen iets is, dat daarom siert omdat het op harmonische wijze zich aan iets aansluit, zoals het deel van het lichaam aan het geheel...” (—) „Maar ik zag nog niet het wezenlijke van dit zo belangrijke element in Uw kunstwerken, o Almachtige;” ⁶).

Dan echter — wanneer hij zijn vooroordelen en sceptisme laat varen — ontdekt Augustinus God's verhevenheid boven tijd en ruimte alsook Zijn inwoning:

„Gij echter, allerhoogste en toch allernaaste, allerverborgenste en toch alomtegenwoordige, die geen ledematen hebt, sommige groter, andere kleiner, maar die overal geheel aanwezig zijt en aan geen plaats gebonden, Gij hebt niet zulk een lichamelijke gedaante (de gedaante van een menselijk lichaam), maar toch hebt Gij de mens naar Uw beeld gemaakt, en zie, deze is wel van het hoofd tot aan de voeten op een bepaalde plaats;” ⁷).

In dit licht zag Augustinus ten slotte ook de band met het absolute Zijn:

„En ik ontwaakte in U, en ik zag U als oneindig op andere wijze, maar dat gezicht kwam niet voort uit het vlees. En ik zag terug op de dingen en bevond, dat het U zijn bestaan dankt en dat alles in U begrensd is, maar anders, niet als in een ruimte, maar doordat Gij alles

in Uw hand houdt door de waarheid. (—) En ik zag dat ieder ding niet alleen past bij zijn plaats, maar ook bij zijn tijd, en dat Gij die alleen eeuwig zijt, niet na ontelbare tijdsruimten begonnen zijt te werken, omdat alle tijdsruimten, die voorbijgaan zijn en die zullen voorbij gaan, niet zouden weggaan noch komen, dan doordat Gij werkt en blijft;” ⁸).

J. W. M. Gigengack

¹) 354-430 na Chr.; rhetor en bisschop.

²) besproken in 'de Trap der Vergezichten', uitg. Twentse Post Hgl., 1971, blz. 94 e.v.

³) Idem, blz. 96 e.v.

⁴) 'Belijdenissen', uitg. Het Spectrum, 1965, blz. 72.

⁵) Idem, blz. 98.

⁶) Id., blz. 77 en 79.

⁷) Id., blz. 108.

⁸) Id., blz. 145.

VERVOLG P. 18: GLANERBRUG

In 1910 werd een plaatijzeren keet als nieuw station geopend onder de naam 'Glanerbrug'; (een reeds eerder gebouwd stationnetje was als wachterswoning ingericht toen de verbinding met het Duitse deel van het traject tot Gronau, hoewel reeds gereed, vanwege allerlei internationale verwikkelingen tot 1875 uitbleef).

Ofschoon het emplacement te Glanerbrug in 1929 enigszins werd uitgebreid, kwam het spoorwegverkeer hier nimmer tot bloei, daar iedereen de elektrische

tram en nadien de autobus prefereerde. Na de 2de Wereldoorlog is de naam Glanerbrug uit de spoorboekjes verdwenen en de perron-accommodatie gesloopt. Alleen een losplaats rest nog.

De elektrische tram van Enschede naar Glanerbrug heeft precies 25 jaar dienst gedaan, teweten van 1908 tot 1933. Van de oorspronkelijke bedoeling om een tramlijn Gronau, Glanerbrug, Enschede, Hengelo, Almelo aan te leggen, is nooit iets terecht gekomen.

Over de geschiedenis van de tramverbinding 'Enschede/Glanerbrug' schreef Rob. Stamkot, ijveraar voor een tram- en spoorwegmuseum in Twente, een bijdrage in een boekje 'over trams en tramlijnen (Uitg. Wyt te Rotterdam, 1971). Hij vertelt over de wordingsgeschiedenis van de tramlijn, over de route welke de tram volgde en over het wel en wee gedurende een kwarteeuw bestaan. Boeiende herinneringen aan een romantische tijd, toen in de weekeinden drommen reizigers — vooral jongeren — met de tram van Enschede naar Glanerbrug reden en vandaar naar Gronau liepen, waar de café's bevolkt werden door honderden Nederlanders, die in het 'voordelige Gronau' hun vertier zochten. De inflatie in Duitsland maakte de mark voor Nederlanders spotgoedkoop.

Bekende
pleisterplaatsen
op de

TWENTE-ROUTE

CAFÉ-RESTAURANT

Het Wapen
van Beckum

(Wed. Boenders)

Speciaal ingericht
voor diners en partijen(Gelegen aan de weg Hengelo-Haaksbergen)
Prima keuken - Ruime pakeergelegenheidHavezathe
Het EverlootBekend om de
pannekoekenVOLTHE
(bij Oldenzaal)
Tel. 05411 - 244

ADVERTEREN IS ETALEREN

Tubbergen
met Vasse
en
HezingenRustige, bosrijke
omgevingEenvoudige en
gemoedelijke be-
volkingLage pension-
prijzen en lage
tarieven.

Inlichtingen V.V.V. Tubbergen

DENEKAMP..

Dan een bezoek aan het museum:
„Natura Docet”. Of een wandeling op
't landgoed Singraven met watermolen
en een rondleiding in het kasteel.
Inlicht: VVV, Grotestr. 15, Tel. 1205; bgg 1310.HOTEL-CAFÉ-RESTAURANT
de Mooie Vrouw

(TEVENS BENZINE-STATION)

Een van de oudste zaken in Twente
OOTMARSUMSESTRAAT 488 - ALMELO

„de kop'ren smorre”

Twents ethoes in Maarkel
an de grote weg van Hengel naar Doanter
[Twentse specialiteiten]rondritten per
JAN PLEZIERen kleinere rijiugen
te Ootmarsum
dagelijks door het stadje
en omgeving

Inlichtingen: VVV-Stadhuys, Tel. 05419/1561

Bezoekt het
zeer moderne
zwembad te

Rijsen

* Een typisch landstadje temidden van de bossen
* Een ideaal oord voor een rustige vakantie
INLICHTINGEN VVV RIJSSEN TEL. 2303

ADVERTEREN IS VERKOPEN

- Denekamp -

Natuur Hist. Museum, Watermolen,
Kasteel Singraven, Verwarmd Open-
luchtbad, Manege, Bos en Heide.
VACANTIEOORDbiedt tevens gunstige gelegenheid voor
INDUSTRIEVESTIGINGVoordelig terrein, ruime arbeidsmarkt, bevolking
volkomen industrie-mind. Inl. bij het Gem.huis.Hotel
Haarhuis
Zenderen

In 't herte van Twente